

Posudek na disertační práci RNDr. Lenky Pavlasové "Praktické formy výuky v přípravném vzdělávání učitelů přírodopisu a biologie"

Předkládaná disertační práce o rozsahu 98 stran vlastního textu a 18 stran příloh je zaměřena k v současné době velmi diskutovanému tématu, kterým je pregraduální příprava budoucích učitelů biologie. Je nezbytné, aby se právě probíhající změny v našem výchovně vzdělávacím systému odrazily v jejich přípravě, neboť učitelé jsou nejdůležitějším článkem, zodpovídajícím za realizaci těchto změn v praxi. Problémů v učitelském vzdělávání je mnoho, a to jak v rovině koncepční, tak realizační. Z hlediska koncepce je stále diskutován poměr mezi pedagogicko-psychologickou, odborně biologickou a oborově didaktickou složkou. Tento problém se týká prakticky všech studovaných učitelských oborů a pohled na jeho řešení se liší v závislosti na typu vzdělávací instituce, tedy, zda vzdělávání budoucích učitelů probíhá na pedagogických fakultách, nebo fakultách, kde vzdělávání učitelů není hlavním cílem, např. přírodovědeckých, filozofických, nebo matematicko-fyzikálních.

Autorka se v první teoretické části práce nejprve věnuje vysokoškolské výuce v obecné rovině (kapitola 1.1). Charakterizuje profesi vysokoškolského pedagoga, rozebírá jeho kompetence, důraz klade na reflexní činnosti. V další části teoretického úvodu analyzuje současný stav přípravného vzdělávání učitelů a porovnává model integrované a konsekutivní přípravy učitelů, poukazuje na problémy a ztotožňuje se s autory volajícími po přijetí standardu učitelského vzdělávání, který by představoval sjednocující hledisko pro dosažení nezbytné profesionální úrovně budoucích učitelů při plné autonomii vysokých škol. Tato část práce je zpracována velmi komplexně a přehledně. Opírá se o kvalitní prameny, především práce docentky Vašutové, renomované odbornice na problematiku vysokoškolské pedagogiky a vzdělávání učitelů. Domnívám se, že by ale měla obsahovat i širší spektrum literárních pramenů, ve kterých by neměly chybět práce zahraničních autorů. Minimální práce se zahraniční literaturou je charakteristická i pro ostatní kapitoly disertační práce.

Hlavní cíl disertační práce směřuje k propojení odborně biologické a didaktické stránky ve vzdělávání budoucích učitelů biologie na příkladu mikrobiologie a vyúsťuje v inovaci obsahové stránky praktického kurzu a jejímu praktickému ověření. Splnění tohoto cíle se opírá o dotazníkové šetření zjišťující stav používaných forem a metod práce, o obsahovou

analýzu učebnic přírodopisu a biologie a o hodnocení výuky mikrobiologie na fakultách vzdělávajících učitele.

Autorka analyzovala osm základoškolských a devět středoškolských učebnic. Analýza je provedena přehledně, ale zůstává na poměrně obecné úrovni, nevyplývá z ní konkrétní obsah a rozsah jednotlivých kapitol sledovaného tématu, který by byl pro splnění cíle užitečný. Není mikrobiologická tematika zastoupena také v některých učebnicích pro 8. ročník? Mezi gymnaziálními učebnicemi postrádám např. Kapitoly z obecné biologie (Dostál aj. 1994), ale i další. Bylo by možné je při obhajobě zmínit?

Některé zajímavé údaje vyplývají z dotazníkového šetření, zjišťujícího stav používání jednotlivých forem výuky s mikrobiologickou tematikou, které autorka provedla u 15 učitelů základních škol a 17 učitelů gymnázia.

Stěžejní částí práce je případová studie - Návrh inovovaného obsahu praktické části kurzu mikrobiologie na Pedagogické fakultě UK v Praze a výsledky jejího ověřování. Autorka zpracoval úlohy pro pět dvouhodinových laboratorních cvičení a jednu exkurzi. Oceňuji, že se zaměřila na úlohy relativně jednoduché, se snadno dostupným materiálem, a tudíž využitelné ve školní praxi. Autorka neřešila pouze obsahovou stránku kurzu, ale i metodické otázky, alternativní metody i formy práce i náměty na další doplňující činnosti vztahující se k mikrobiologické problematice. Praktická část kurzu byla zkoušena po tři roky u studentů 3. ročníků učitelství biologie. Dva ročníky vyplňovaly před a po absolvování praktika anonymní postojový dotazník s osmi škálovými otázkami. Analýza dotazníku je zpracována tabelárně a graficky.

V kapitole Diskuse jsou výsledky zevrubně a přehledně konfrontovány s pracovními hypotézami a cíli práce. Škoda, že problematika (dílní části) nebyla diskutována i s dalšími pracemi s obdobnou tematikou. Projevuje se zde absence zahraniční literatury. Seznam citované literatury obsahuje 85 položek, z toho 13 internetových. Pouze jeden pramen je zahraniční.

K textu práce mám několik připomínek:

str. 23 - přírodovědné učivo v RVP ZV i RVP G se promítá i do oblasti Člověk a zdraví

str. 29 - kap. 2.1.1 - ve výběru mikroorganismů chybí sinice (v kapitole Výsledky jsou uváděny)

str. 36 - u některých učebnic je analýza provedena na úrovni názvů kapitol, u jiných jde charakteristika až k jednotlivým zástupcům - mělo by to být jednotné

str. 57 - obsahová analýza výuky mikrobiologie na fakultách vzdělávající učitele je provedena s nestejnou mírou podrobnosti

str. 39 - na UK - PřF je sledovaná problematika zařazena také do povinného kurzu Biotechnologie ve 3. ročníku dobíhajícího pětiletého magisterského studia i ve 3. ročníku tříletého bakalářského studia a dále do volitelného kurzu Mikrobiologie ve školní praxi

str. 73 - 76 - Grafy č. 6 - 13 mají stejný název, ale vyjadřují míru postojů k různým otázkám; formálně by to mělo být obsaženo i v názvu grafu

str. 85 - poslední odstavec: "studenti pracovali v 12členných skupinách, které si sami vytvářeli. Každý student pracoval samostatně, ale spontánně docházelo k výrazné spolupráci...." - prosím o vysvětlení.

Závěr:

Předložená disertační práce svým rozsahem i komplexností zpracování splňuje požadavky na ni kladené, je přínosná pro výzkum v oblasti didaktiky biologie a zároveň využitelná v učitelské praxi. Doporučuji ji k dalšímu řízení.

V Praze dne 24.11.2006

Doc. Mgr. Věra Čížková, CSc.